

VOLUME II | ISSUE 3 | MAY-JUNE

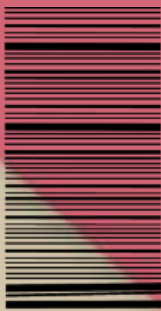
2024

SPECIAL ISSUE

Journal of Pedagogical and Psychological Studies

ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ И ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ
ПЕДАГОГИК ВА ПСИХОЛОГИК ТАДҚИҚОТЛАР

ISSN: 2181-4066

Available online at www.imfaktor.com

ISSN: 2181-4066

DOI Journal 10.56017/2181-4066

ПЕДАГОГИК ВА ПСИХОЛОГИК ТАДҚИҚОТЛАР

II-ЖИЛД, 3 СОН

ПСИХОЛОГИЧЕСКИХ И ПЕДАГОГИЧЕСКИХ
ИССЛЕДОВАНИЙ

ТОМ-II, НОМЕР 3

PEDAGOGICAL AND PSYCHOLOGICAL STUDIES

VOLUME-II, ISSUE 3

TOSHKENT - 2024

ПЕДАГОГИК ВА ПСИХОЛОГИК ТАДҚИҚОТЛАР

ПСИХОЛОГИЧЕСКИХ И ПЕДАГОГИЧЕСКИХ ИССЛЕДОВАНИЙ | PEDAGOGICAL AND PSYCHOLOGICAL STUDIES

№ 3 (2024) DOI <http://dx.doi.org/10.56017/2181-4066-2024-3>

Бош муҳаррир:

Нишонова З.

– психология фанлари доктори, профессор

Масъул муҳаррир:

Давлатов Ойбек.

– педагогика ф.б.ф.д. (PhD)

Таҳририят аъзолари:

1. Юсупова Хабиба Ирискуловна – педагогика ф.б.ф.д. (PhD)
2. Олимов Лазиз Ярашович – психология ф.б.ф.д. (PhD), доцент
3. Элов Зиёдулло Сатторович – психология фанлари доктори, доцент
4. Ганжиев Феруз Фурқатович – психология ф.б.ф.д. (PhD)
5. Мусаева Мухаббат Эшбаевна – педагогика ф.б.ф.д. (PhD), доцент
6. Умаров Баҳром Норбоевич – педагогика ф.б.ф.д. (PhD)
7. Орипова Раънохон Иброхимовна – педагогика фанлари номзоди, доцент
8. Ўринова Феруза Ўлжаевна – педагогика фанлари номзоди, доцент
9. Ниёзова Лутфия Худайбергановна – дефектолог - эксперт
10. Салиева Дилором Абдуллаевна – психология фанлари номзоди
11. Останов Шухрат Шарифович – психология ф.б.ф.д. (PhD)
12. Рустамов Шавкат Шухратович – психология ф.б.ф.д. (PhD)
13. Халлокова Максудахон Эргашевна – педагогика ф.б.ф.д. (PhD)
14. Исмаилова Раъно Нураевна – психология ф.б.ф.д. (PhD), доцент
15. Саримова Дилдора Соаталиевна – педагогика ф.б.ф.д. (PhD), доцент
16. Улуғова Шахлола Муслиддиновна – психология фанлари номзоди, доцент
17. Махмудова Зулфия Мехмоновна – психология ф.б.ф.д. (PhD), доцент
18. Худайберганов Шухрат Шавкат ўғли – педагогика ф.б.ф.д. (PhD)
19. Исматова Дилафруз Тўймуратовна – психология ф.б.ф.д. (PhD)
20. Улуғова Шахлола Муслиддиновна – психология фанлари номзоди, доцент
21. Махмудова Зулфия Мехмоновна – психология ф.б.ф.д., (PhD)
22. Ўринова Озодахон Ўлжаевна – педагогика ф.б.ф.д., (PhD)
23. Рўзиёв Умар Музафарович – психология ф.б.ф.д., (PhD)
24. Останов Жасур Шопиржонович – психология ф.б.ф.д., (PhD)
25. Лола Камоловна Илиева (Бахриддинова) – педагогика фанлари номзоди, доцент
26. Муродова Дурдонахон Райимжон қизи – педагогика ф.б.ф.д. (PhD)

“Педагогик ва психологик тадқиқотлар” журнали 6 та халқаро маълумотлар базаларида индексланган бўлиб, жорий йил учун UIF 2023 = 8.2 “импакт-фактор” кўрсаткичига эга. Ўзбекистон Республикаси Олий таълим, фан ва инновациялар вазирлиги ҳузуридаги Олий аттестация комиссиясининг 2023 йил 24 июлдаги 01-02/1199-сонли хатига мувофиқ ушбу журналда чоп этилган мақолалар хорижий мақолалар сифатида тан олинади.

Таҳририят манзили: Тошкент шаҳар, Учтепа тумани, “Ватан” МФЙ, Чилонзор
24-мавзеси, 2/27-уй. Почта индекси 100152. Веб-сайт: www.imfaktor.uz/com

Телефон номер: +99894-410 11 55, **E-mail:** tahririyat@imfaktor.uz

© “ИМФАКТОР Pages” илмий нашриёти, 2024 йил.

© Муаллифлар жамоаси, 2024 йил.

ПЕДАГОГИК ВА ПСИХОЛОГИК ТАДҚИҚОТЛАР

ПСИХОЛОГИЧЕСКИХ И ПЕДАГОГИЧЕСКИХ ИССЛЕДОВАНИЙ | PEDAGOGICAL AND PSYCHOLOGICAL STUDIES

XAMRAQULOVA Muqaddamxon Tojiqo‘zi qizi

Chirchiq davlat pedagogika universiteti

doktaranti

<https://doi.org/10.5281/zenodo.12514143>

OCHIQ HAVODA MANZARA ISHLASH METODIKASI

ANNOTATSIYA

Tasviriy san‘at mashg‘ulotlarida o‘quvchi yoshlarga maishiy, tarixiy va batal janrlarda ishlangan rasmlarda tabiat ko‘rinishlari haqida ma‘lumot berish. Tabiat go‘zalligini, borliqning aksini tasvirlash esa manzara janriga xosdir. Unga murojaat qilmagan rassom deyarli uchramaydi. Chunki hayotni sevgan inson tabiat farzandi ekanligini doimo qalban his etib turadi. Atrof-muhit go‘zalligidan bahra oladi. Rassom e‘tiborini tortgan tabiat ko‘rinishi, manzara asariga aylantirish uchun uni badiiy tafakkur etishi, ongida asar holda yaratish va matoda aks ettirishi zarur. Shu bilan birga tabiat qo‘ynida rasm ishlashning o‘ziga xos tomonlari haqida fikr yuritilgan.

Kalit so‘zlar: uyg‘onish davri, maishiy janr, tarixiy janr, batal janr, manzara janri, tasavvur, rassom, janr, plener, tabiat, kompozitsiya, rassom, tog‘ manzarasi, me‘moriy obida, ochiq havoda manzara.

OUTDOOR LANDSCAPE PERFORMANCE METHODOLOGY

ANNOTATION

In visual arts training, the reader informs young people about the manifestations of nature in paintings worked in the domestic, historical and Bathal genres. The depiction of the beauty of nature and the reflection of being are characteristic of the landscape genre. The artist who did not turn to him is practically not found. Because a person who loves life always feels in a heart that he is a child of nature. It enjoys the beauty of the environment. The appearance of nature, which the artist has attracted attention, in order to turn it into a landscape work, it is necessary to reflect it in art, create a work in his mind and reflect it on the fabric. At the same time in nature, the picture was reflected on the specific aspects of work.

Keywords: Renaissance, domestic genre, historical genre, Bathal genre, landscape genre, imagination, artist, genre, plener, nature, composition, artist, mountain landscape, architectural landmark, outdoor landscape.

МЕТОДИКА РАБОТЫ С ПЕЙЗАЖЕМ НА ОТКРЫТОМ ВОЗДУХЕ

АННОТАЦИЯ

На занятиях по изобразительному искусству обучать обучающуюся молодежь изображениям природы в картинах, выполненных в бытовом, историческом и батальном жанрах. Для пейзажного жанра характерно изображение красоты природы и отражения бытия. Художника, который к нему не обращался, почти не встретишь. Потому что человек, любящий жизнь, всегда искренне чувствует, что он дитя природы. Наслаждается красотой окружающей среды. Картина природы, на которую обратил внимание художник, чтобы превратить ее в пейзажное произведение, нуждается в художественном созерцании, создании в уме в виде произведения и отражении в ткани. В то же время размышлял о конкретных аспектах работы над картиной на лоне природы.

Ключевые слова: Ренессанс, бытовой жанр, исторический жанр, батальный жанр, пейзажный жанр, воображение, художник, жанр, пленэр, природа, композиция, художник, горный пейзаж, архитектурный памятник, пейзаж под открытым небом.

Kirish

Manzara janrida real yoki hayoliy tabiat ko‘rinishlari orqali rassomning his-tuyg‘ulari, o‘y hayollari, orzu-istaklari o‘z ifodasini topadi. Bu janrda inson faoliyati bilan o‘zgarib borayotgan tabiat manzaralari, me‘moriy qurilmalar, tog‘ manzaralari, dengiz to‘lqinlari tasvirlanadi. Tabiat ko‘rinishlari mavzuli kompozitsiyalar mazmunini to‘ldiruvchi vosita sifatida ham ishtirok etib, rangtasvir va grafika asarlarida, haykaltaroshlikning bo‘rtma ko‘rinishlarida keng ishlatiladi.

Tabiat manzaralarining aksi qadimdan rassomlarning diqqatini o‘ziga jalb etib kelgan. Turli maishiy, tarixiy va batal janrida ishlangan rasmlarda tabiat ko‘rinishlari va uning unsurlari keng uchraydi. Tabiat go‘zalligini, borliqning aksini tasvirlash esa manzara janriga xosdir. Unga murojat qilmagan rassom deyarli uchramaydi. Chunki hayotni sevgan inson tabiat farzandi ekanligini doimo qalban his etib turadi. Atrof-muhit go‘zalligidan bahra oladi.

Rassom e‘tiborini tortgan tabiat ko‘rinishi, manzara asariga aylantirish uchun uni badiiy tafakkur etishi, ongida asar holida yaratish va matoda aks ettirishi zarur. Manzara janridagi asarlarning ayrimlari bevosita tabiat manzarasini haqiqiy ko‘rinishini tasvirlasa, boshqalari ijodiy tarzda xayolan ifodalangan bo‘ladi. Ba‘zan bu ikki hol bir asarda bo‘lishligi ham mumkin. Manzara janrini paydo bo‘lishi juda uzoqlarga borib taqaladi. Masalan, eramizdan avvalgi asr Beni-Xasandagi qabr tasvirida yovvoyi mushik ovi tasvirlangan. Bu janr esa mustaqil ravishda Xitoyda 6- asrda paydo bo‘lgan. Yevropa san‘atida esa Uyg‘onish davrida ilmiy asosda ya‘ni chiziqli va havo (rang) perspektivasi asosida shakllangan [1, 2, 3].

Adabiyotlar tahlili va metodologiya

Manzara mustaqil janr sifatida hayotga keng ko‘lamda kirib keldi. Manzara janrining yangi bosqichi IX asrning ikkinchi yarmidan boshlandi. Tabiat ko‘rinishlarini haqqoniy tasvirlashga nur-havo to‘la asarlar yaratishga harakat qilish fransuz rassomlari ijodida sezilarli o‘rinni egalladi.

IX asr o‘talaridan boshlab ochiq kenglikda (plenerda) rasm ishlash odat tusiga kira bordi. Bu xususda Buyuk Britaniyada J.Konstebel, Rossiyada A.Ivanov kabi rassomlar faollik ko‘rsatdilar. Asta sekin Fransiyada barbizon maktabi vakillari, shuningdek K.Koro shu masala bilan jiddiy shug‘ullanib uning rivojiga o‘z hissalarini qo‘shdilar.

Rassomlar ijodida manzara janri oddiy tabiat ko‘rinishining aksidan inson qalbi to‘lqinlarini ifoda etish vositasiga aylandi. Rassomlar manzaralarida asta-sekin konkret inson obrazi individual xarakter ifodasi emas, balki tabiatning ajralmas bir qismi sifatida idrok qila boshlandi.

Ochiq havoda rasm chizishning badiiy-estetik ko‘rkidan hayratlanish tobora kuchayib bordi va turli mavsumiy makondagi ko‘rinishlar soniyasi asosiy badiiy obraz sanaladi. Ochiq havoda rasm chizishning haqiqiy rivoji IX asrning ikkinchi yarmiga to‘g‘ri kelib ayni shu davrdan boshlab plener iborasi hayotga kirib keldi, muomalada qo‘llanilib, fransuz impressoinist rassomlari K.Mone, K.Pissaro, O.Renuar ijodiga nisbatan ishlatila boshlandi. IX asr oxiri XX asr boshlarida plener rangtasviri Yevropa, Osiyo, Amerika rassomlari ijodida o‘z ifodasini topdi.

Natijalar

Tasavvur orqali rassom tarixan shakllangan yoki zamonaviy tasvir maktabi va yo‘nalishlariga nisbatan badiiy obraz olamiga juda ko‘p yangiliklar olib kiradi. Shahar ko‘rinishlarining realistik tasviri bo‘yicha ularning originalligi ko‘zga yaqqol tashlandi, tabiat lavxalaridagi hamohang tarzda tasvirlay oldilar, shahar hayotining kamalak singari tovlanishi, odamlar, binolar, muhit, havo hamda daraxtlarning rangin ritmi turli vaziyatlar bilan uyg‘unlashib harakat simfoniyasini tashkil etadi. Ular bo‘yoqlarning toza o‘z kuchini saqlab qolgan holda yonma-yon qo‘yish orqali nur tovlanishiga erishishni maqsad qilib qo‘ydilar.

Tasvirlanayotgan hamma narsalarda quyosh nurlariga ko‘milgan vaziyatni ifodalashga o‘tdilar. Tomoshabinlar shahar ritmi va havodagi namgarchilik, osmon qaridagi bulutlarning bezovta harakatlaridan hayratga tushdilar. Bu rassomlar biror kun yoki biror manzaraning turli vaqtlarga xos "nafas" olishini kuzatadigan va shunga mos keluvchi kechinmalarni matoga muhrlaydilar. Rassom polotnosida voqelikning moddiyligidan ko‘ra undan olingan kechinmalar asosiy o‘rinni egallaydi. O‘zbekistonga bu rangtasvir IX asr oxirilaridan kirib keldi [4].

Manzara janrining mohir ustasi O‘rol Tansiqboev butun hayoti va ijodiy faoliyatini O‘bekiston tabiatini tasvirlashga bag‘ishlagan. O‘rol Tansiqboev serquyosh o‘lkamiz tabiatini san’atkorona tasvirlash orqali tasviriy san’at rivojiga ulkan hissa qo‘shgan buyuk rassomdir. O‘rol Tansiqboev o‘zining manzara asarlarida tabiatimizga xos ranglar majmuasini yorqin ifodalagan. Ayniqsa, uning “Bahor” (1947) asarida turfa xil bo‘yoqlarga burkangan tabiat manzarasi san’atkorona mahorat bilan ko‘rsatib berilgan.

Uning manzaralarida kengliklar bag‘ri juda ustalik bilan tasvirlanib, bu bo‘shliqdagi nozik va nafis sirlar o‘ta mahorat bilan aks ettirilgan. Rassom asarlari kengliklarni ko‘rsatish va ulardagi ranglar aniq ifodalanishi va bu ranglar bir-biriga mutanosib tushishi bilan e‘tiborni tortadi. Manzara janri ustalari o‘z asarlarida qadrdon o‘lkaning umumlashtirilgan obrazini yaratar ekanlar, ularda tabiatni o‘z istagicha o‘zgartiruvchi ijodkor inson hayoliyatini gavdalashtirishgan. O‘.Tansiqboevning manzara janridagi polotnolarida tabiatning go‘zalligi va ulug‘vorligi chizib berilgan.

Rassom o‘lkaning maftunkor manzaralarini murakkab planli kompozitsiya, nafis va rang-barang bo‘yoqlar gammasi va ba‘zan dekorativ qarama-qarshiliklar vositasida chizgan. Uning lirik manzaralari va epik polotnolarida ona-yurt go‘zalligi jo‘shqin tuyg‘ular bilan kuylangan. San’atkor tog‘lar bag‘ridagi, gullagan vodiylar, bepoyon cho‘llar va sokin suv omborlarini mehr bilan tasvirlagan.

Muhokama

O‘zbekiston rassomlarining bu davrga oid eng yaxshi asarlari o‘ziga xos uslubi, ifodali obrazlari, yuksak professional mahorat bilan ishlangani kabi jihatlariga ko‘ra diqqatni jalb etadi. Bu asarlar uslubi va mavzusi jihatdan bir-biriga o‘xshamasa ham, g‘oyasi umumiyligi, zamonaviy voqelikni ta’sirchan aks ettirishi, o‘zbek kishilarining ichki dunyosi, mehnatga munosabati va hayot tarzini aniq tasvirlashi bilan o‘zaro hamoxangdir.

Har qanday musavvir manzara janrida ishlar ekan, o‘z tasavvuri va xayotdagi ko‘rinish orqali jamiyat hayotiga doir muhim voqea va xodisalarni aks ettirib, ilgari surmoqchi bo‘lgan g‘oyani aniq tasavvur qilishga intiladi. Shuningdek, manzarada tasvirlanadigan narsalar orasidagi masofa, o‘lcham nisbatlari va ranglarning bir-biriga bo‘lgan munosabatlari ham ko‘rsatiladi. Manzara janri birmuncha murakkab bo‘lsada, rassom uni hayoliy tasavvurlar orqali ham ifodalay oladi [5].

Bunda u narsalarning xarakterli belgilari, bo‘laklarning nisbati, yo‘nalishning to‘g‘ri tasvirlashga xarakat qiladi. Rassom tasvir yaratishda biror-bir daraxtni osmondagi bulutlar bilan birgalikda chizishni, suv bo‘yi yoki ko‘l yoqasi, ko‘prik usti va tabiatni yuqoridan ko‘rinishlarini tasavvur qilib, xayolida kechayotgan kompozitsion manzarani matoga muxrlashga intiladi.

Xulosa

Xulosa qilib shuni aytish mumkinki, tabiat ijodkorga ko‘p narsa o‘rgatadi va bu tevarak atrofdagi narsalarning mohiyatini ochib beradi. Shunday ekan, bugungi kun rassomi ko‘proq tabiat qo‘ynida asar yaratishi lozim. Shunda barchaning qalbini hayajonga soladigan san’at namunalarini yaratish mumkin.

IQTIBOSLAR. СНОККИ. REFERENCES.

1. Abdirasilov S., Tolipov N., Oripova N. Rangtasvir.Toshkent. O‘zbekiston, 2006.
2. Abdirasilov S. Tasviriy san‘at va uni o‘qitish metodikasi. Toshkent. Ilm Ziyo nashriyoti, 2011.
3. Abdirasilov S., Boymetov B., Tolipov N. Tasviriy san‘at. – T.: Ilm Ziyo nashriyoti, 2010.
4. Abdurahmonov G‘. Kompozitsiya. -T., TDPU, 2009
5. Boymetov B.B. Pedagogika oliy ta’lim muassasalarida talabalarga kompozitsiya fanini o‘qitishning nazariyasi va amaliyoti. “Science and Education” Scientific Journal. -Uzbekistan: 2020. №7.
6. Boymetov B.B., Nurtaev O‘.N. Tasviriy san’at texnologiyasi va nusxa ko‘chirish (Oliy o‘quv yurtlari uchun o‘quv qo‘llanma). -T.: Iqtisod-moliya, 2007

ISSN: 2181-4066
DOI Journal 10.56017/2181-4066

ПЕДАГОГИК ВА ПСИХОЛОГИК ТАДҚИҚОТЛАР

II-ЖИЛД, 3 СОН

ПСИХОЛОГИЧЕСКИХ И ПЕДАГОГИЧЕСКИХ
ИССЛЕДОВАНИЙ

ТОМ-II, НОМЕР 3

PEDAGOGICAL AND PSYCHOLOGICAL STUDIES

VOLUME-II, ISSUE 3

«Педагогик ва психологик тадқиқотлар» электрон журнали 2022 йил 22 декабрь куни № 054834-сонли гувоҳнома билан оммавий ахборот воситаси сифатида давлат рўйхатидан ўтказилган.

Муассис: «IMFAKTOR Pages» масъулияти чекланган жамияти.

Таҳририят манзили: 100152, Тошкент шаҳри, Учтепа тумани, “Ватан” МФЙ, Чилонзор 24-мавзеси, 2-уй.

Телефон номер: +99894-410 11 55

Эл. почта: tahririyat@imfaktor.uz

Веб-сайт: www.imfaktor.uz